

LIETUVOS RESPUBLIKOS
**AKADEMINĖS ETIKOS
IR PROCEDŪRŲ**
KONTROLIERIAUS TARNYBA

AKADEMINĖS ETIKOS PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO STEBĖSENA MOKSLO IR STUDIJŲ INSTITUCIJOSE

APKLAUSOS APŽVALGA

Birutė Liekė

2024 m. sausis

ĮVADAS

Siekdama sistemaiškai įvertinti, kaip mokslo ir studijų institucijos (toliau – MSI) įgyvendina akademinės etikos priemones, kiek skundų sulaukia bei kokius akademinės etikos pažeidimus nustato, Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba (toliau – AEPKT) 2023 m. gruodžio – 2024 m. sausio mėn. atliko MSI el. apklausą. Ši apklausa atlikta jau penktą kartą. Kvietimai pateikti duomenis už 2023 metus buvo išsiųsti 50 MSI. Apklausoje dalyvavo 44 iš 50 (88 proc.) MSI (1 lentelė).

1 lentelė. Apklausoje dalyvavusių MSI skaičius ir dalis nuo bendro MSI skaičiaus (proc.) 2023 m.

	Kolegijos	Universitetai	Mokslinių tyrimų institutai	Iš viso
Apklausoje dalyvavusių MSI skaičius	16	13	15	44
Bendras MSI skaičius	18	16	16	50
Dalis, proc.	89 %	81 %	94 %	88 %

Kaip ir ankstesniais metais, šioje apklausoje MSI buvo klausama apie gairių, rekomendacijų ir atmin-tinės akademinės etikos srityje (toliau – gairės) įgyvendinimą bei prašoma pateikti skundų ir aka-deminės etikos pažeidimų statistiką. Apžvalgoje detaliau aptariamas visų šių gairių įgyvendinimas ataskaitiniais metais ir jų įgyvendinimo pokyčiai.

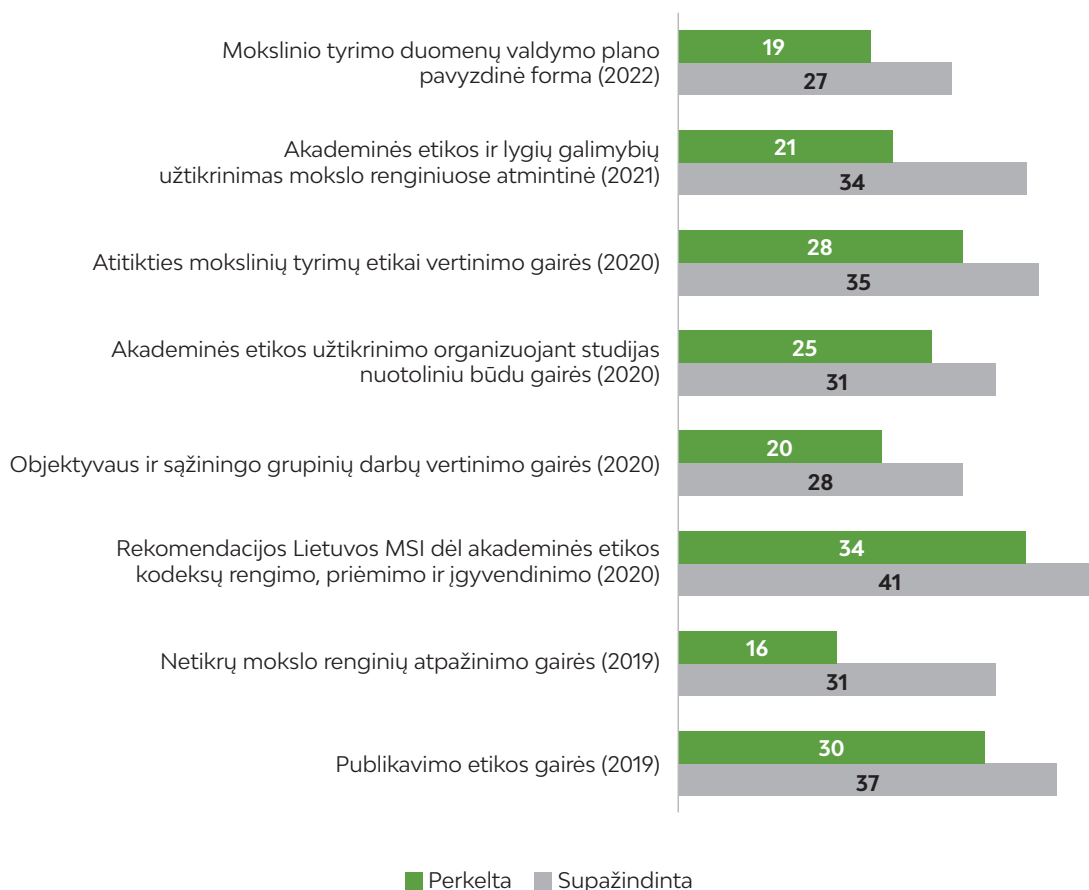
Kaip ir praėjusiais metais, remiantis apklausos rezultatais, gairių įgyvendinimas nagrinėjamas pagal šiuos kriterijus: ar MSI supažindina, ar planuoja ateinančiais metais supažindinti savo akademinę ben-druomenę su gairėmis (pvz., dokumentais, viešai prieinamais MSI tinklalapyje arba vidinėmis infor-mavimo priemonėmis) bei ar MSI yra perkėlusios, ar planuoja ateinančiais metais perkelti gaires į savo vidaus dokumentus. Be to, stebima, ar ir kaip intensyviai yra sudaromi Atitikties mokslinių tyrimų eti-kai komitetai. Šioje apžvalgoje taip pat analizuojama, kiek ir kokių skundų MSI gavo 2023 metais. Kai yra galimybė, lyginami kelerių metų apklausos rezultatai.

GAIRIŲ ĮGYVENDINIMAS 2023 METAIS

2023 m. išsiskyrė itin gausiomis MSI pastangomis perkeliant gaires į savo vidaus dokumentus. Daugiausia MSI perkėlė **Rekomendacijas Lietuvos MSI dėl akademinės etikos kodeksų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo** – 77 proc. (n=34), mažiau buvo perkėlusią **Publikavimo etikos gaires** – 68 proc. (n=30). 64 proc. (n=28) perkėlė **Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gaires**. Mažiausia MSI dėmesio sulaukė **Netikrų mokslo renginių atpažinimo gairės**. Jas perkėlė 36 proc. (n=16).

Daugiausia MSI supažindino savo akademines bendruomenes su **Rekomendacijomis Lietuvos MSI dėl akademinės etikos kodeksų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo** – 93 proc. (n=41). Šiek tiek mažiau MSI supažindino su **Publikavimo etikos gairėmis** – 84 proc. (n=37). Mažiausia MSI supažindino savo bendruomenes su **Mokslinio tyrimo duomenų valdymo plano pavyzdine forma** – 61 proc. (n=27), tačiau, kaip matyti, tai sudaro daugiau kaip pusę šioje apklausoje dalyvavusių MSI (1 pav.).

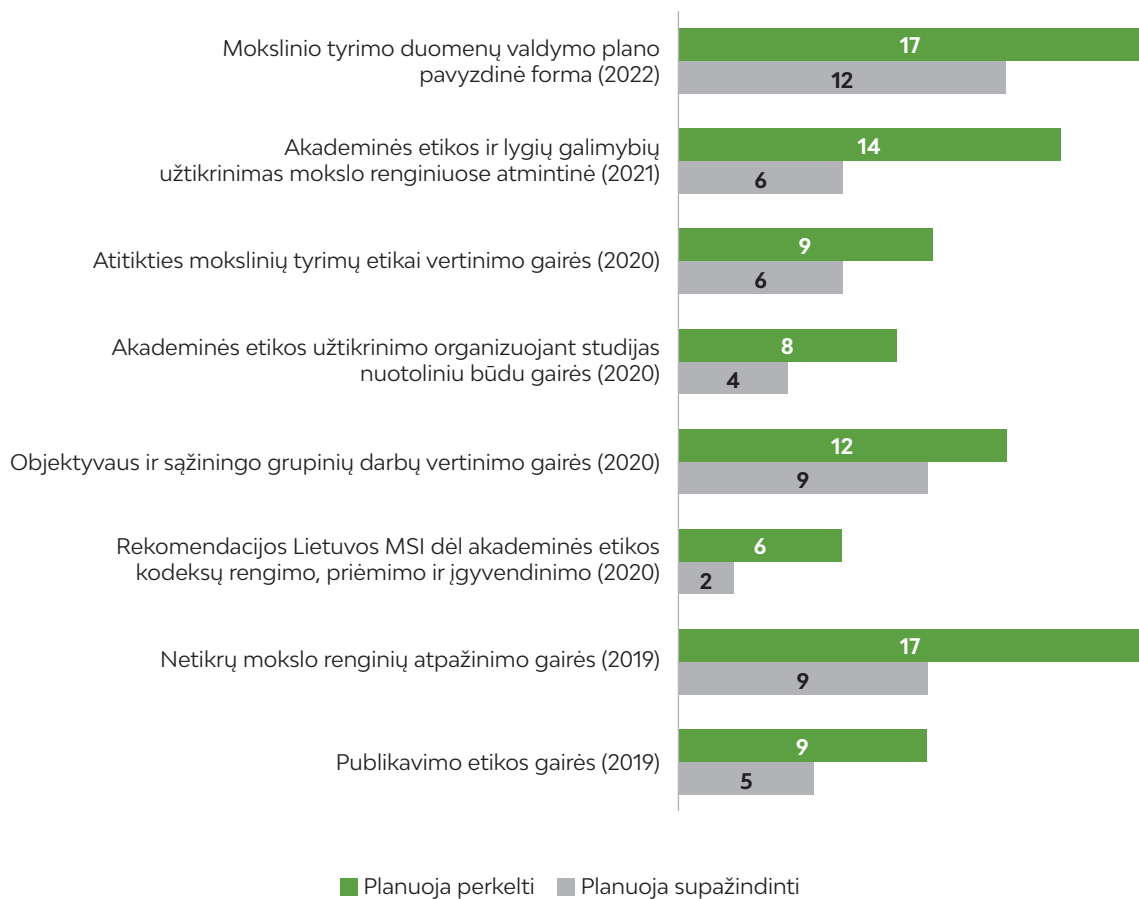
1 pav. MSI, įgyvendinusių gaires ir su jomis supažindinusių savo akademines bendruomenes 2023 m., skaičius.

GAIRIŲ ĮGYVENDINIMO PLANAVIMAS 2024 METAIS

Apklaustos rezultatai rodo, kad 2024 m. santykinai mažai MSI planuoja supažindinti savo akademines bendruomenes su gairėmis ar jas perkelti į savo vidaus dokumentus. Taip yra dėl to, kad didelė MSI dalis jau yra supažindinusi arba perkėlusį gaires į savo vidaus dokumentus. Daugiausia MSI planuoja perkelti **Mokslinio tyrimo duomenų valdymo plano pavyzdinę formą** bei **Netikrų mokslo renginių atpažinimo gaires** (po 38 proc., n=17) (2 pav.). Mažiausia MSI dalis planuoja perkelti **Rekomendacijas Lietuvos MSI dėl akademinės etikos kodeksų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo** (14 proc., n=6) arba supažindinti su jomis savo akademines bendruomenes (5 proc., n=2).

2 pav. MSI, planuojančių įgyvendinti gaires ir su jomis supažindinti savo akademines bendruomenes 2023 m., skaičius.

GAIRIŲ ĮGYVENDINIMO POKYČIAI 2020–2023 METAIS

2020–2023 m. MSI gana intensyviai supažindino arba planavo supažindinti savo akademines bendruomenes su gairėmis. Matyti tendencija, kad nuo 2020 m. iki 2023 m. susipažinimas su gairėmis didėjo. Tokie pokyčiai suponuoja, kad MSI mato poreikį nuolat supažindinti akademines bendruomenes su AEPKT parengtomis gairėmis.

Atkreiptinas dėmesys, kad pusė ir mažiau MSI, vos tik pasirodžius AEPKT parengtomis gairėms, su jomis supažindino savo akademines bendruomenes. Su 2020 m. paskelbtomis gairėmis tais pačiais metais supažindino nuo 41 proc. iki 50 proc. MSI. Su 2021 m. pasirodžiusia **Akademinės etikos ir lygių galimybių užtikrinimo mokslo renginiuose atmintine** supažindino 50 proc. MSI. Tiek pat MSI 2022 m. supažindino savo bendruomenes su 2022 m. paskelbta **Mokslinio tyrimo duomenų valdymo plano pavyzdine forma**.

Atkreiptinas dėmesys, kad tais pačiais metais dalis MSI perkėlė kai kurias gaires į savo vidaus dokumentus. 2020 m. parengtas gaires perkėlė nuo 4 proc. iki 24 proc. MSI. 2021 m. parengtą **Akademinės etikos ir lygių galimybių užtikrinimo mokslo renginiuose atmintinę** tais pačiais metais perkėlė 18 proc. MSI ir lygiai tokia pat MSI dalis perkėlė **Mokslinio tyrimo duomenų valdymo plano pavyzdinę formą**, po to, kai ji buvo patvirtinta 2022 m.

2 lentelė. Gairių įgyvendinimo MSI pokyčiai 2020–2023 m., proc.

Gairės	Supažindinta				Perkelta			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Publikavimo etikos gairės (2019)	55	64	72	84	14	30	28	68
Netikrų mokslo renginių atpažinimo gairės (2019)	45	57	68	70	4	18	6	36
Rekomendacijos Lietuvos MSI dėl akademinės etikos kodeksų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo (2020)	45	52	56	93	24	50	48	77
Objektyvaus ir sąžiningo grupinių darbų vertinimo gairės (2020)	49	57	64	64	4	18	18	45
Akademinės etikos užtikrinimo organizuojant studijas nuotoliniu būdu gairės (2020)	47	59	62	70	10	32	28	57
Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gairės (2020)	41	55	66	80	Netai-koma	27	32	64
Akademinės etikos ir lygių galimybių užtikrinimo mokslo renginiuose atmintinė (2021)	Netai-koma	50	68	77	Netai-koma	18	16	48
Mokslinio tyrimo duomenų valdymo plano pavyzdinė forma (2022)	Netai-koma	Netai-koma	50	61	Netai-koma	Netai-koma	18	43

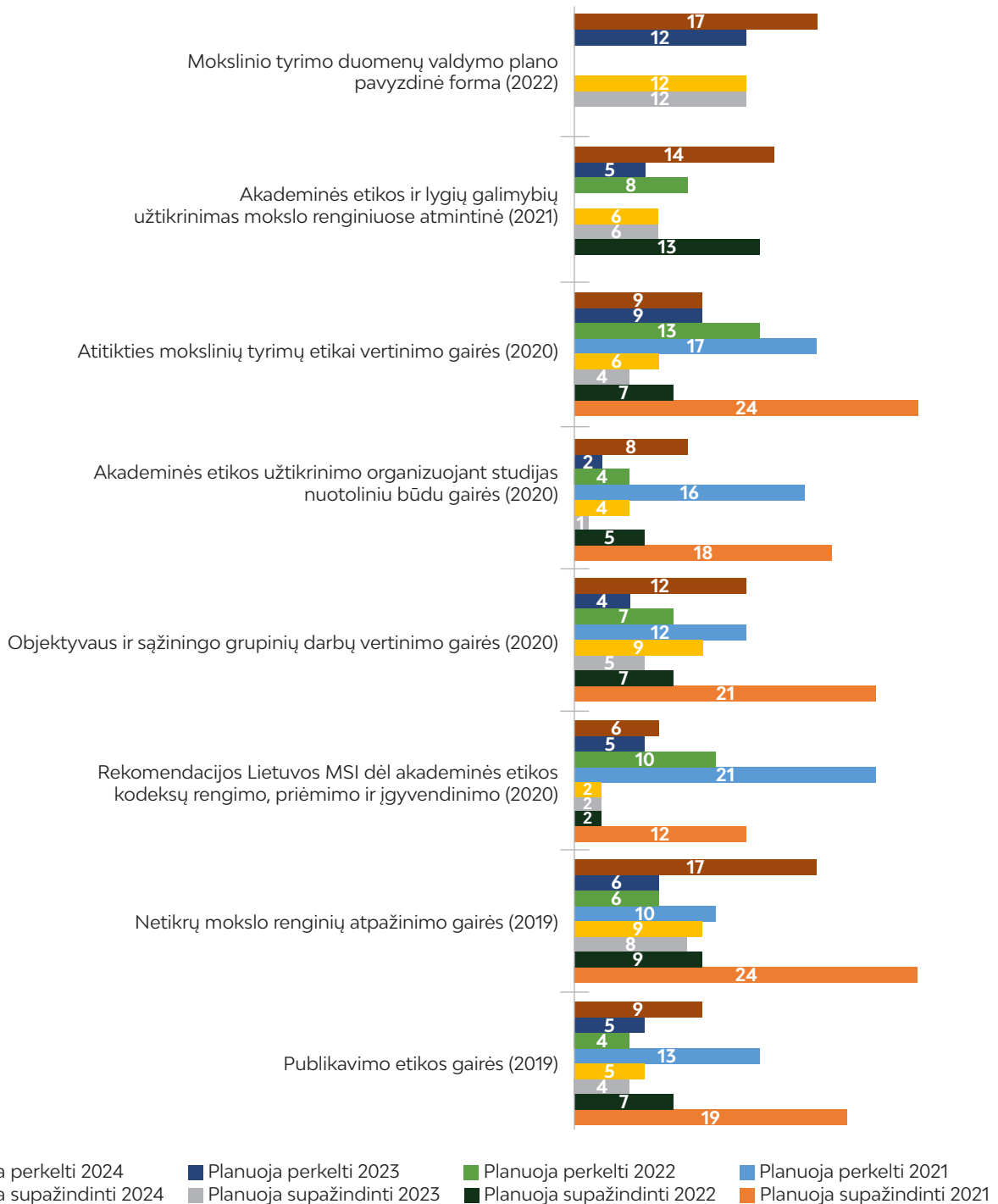
Duomenų šaltiniai: Umbrasaitė (2022); Liekė (2023).

Įgyvendinimo būdas: 1) akademinės bendruomenės supažindinimas su gairėmis (pvz., gairės viešai prieinamos institucijos tinklalapyje arba vidinėmis informavimo priemonėmis), 2) gairių perkėlimas į institucijos vidaus dokumentus (pvz., gairės integruotos į akademinės etikos kodeksus ir kt.).

Pastaba: MSI, teikdamos 2020–2022 m. duomenis, galėjo pažymėti kelis atsakymus. MSI, teikdamos 2023 m. duomenis, galėjo pažymėti tik vieną atsakymą.

Pastebimos aiškios tendencijos, kad supažindinimas su gairėmis vyksta intensyviau nei jų perkėlimas, nors ir jis pastaraisiais metais suaktyvėjo. Vertinant 2023 m. duomenis, sparčiausiai MSI supažindino savo akademines bendruomenes su **Rekomendacijomis Lietuvos MSI dėl akademinės etikos kodeksų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo, Publikavimo etikos gairėmis** ir **Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gairėmis**. Šios gairės buvo ir sparčiausiai perkeltos MSI.

3 pav. MSI, 2021–2024 m. planuojančių supažindinti savo akademines bendruomenes su gairėmis arba planuojančių jas perkelti į savo vidaus dokumentus, skaičius.

Duomenų šaltiniai: Umbrasaitė (2022); Liekė (2023).

Pastaba: MSI, teikdama 2020–2022 m. duomenis, galėjo pažymėti kelis atsakymus. MSI, teikdama 2023 m. duomenis, galėjo pažymėti tik vieną atsakymą.

Su AEPKT parengtomis gairėmis 2022 m. planavo tiek supažindinti, tiek jas perkelti vidutiniškai po 16 proc. MSI (n=7). 2023 m. vidutiniškai 10 proc. MSI (n=5) planavo su jomis supažindinti, o jas perkelti – 12 proc. MSI (n=6). 2024 m. su šiomis gairėmis supažindinti planuoja vidutiniškai 16 proc. MSI (n=7), o jas perkelti – 27 proc. MSI (n=12). Matyti, kad 2024 m. daugiausia MSI skirs pastangų perkelti šias gaires į savo vidaus dokumentus (3 pav.).

ATITIKTIES MOKSLINIŲ TYRIMŲ ETIKAI KOMITETŲ SUDARYMAS

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2020 m. gruodžio 10 d. įsakymu Nr. V-60 (pakeitimai Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2021 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. V-24) patvirtintose Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gairėse kiekvienai MSI rekomenduojama sudaryti Atitikties mokslinių tyrimų etikai komitetą (toliau – Komitetas). Komitetas atlieka šias pagrindines funkcijas: įvertina atitiktį mokslinių tyrimų etikai planuojant atlikti mokslinį tyrimą, vykdo atitikties mokslinių tyrimų etikai priežiūrą bei pagal kompetenciją konsultuoja tyrėjus.

2021 m. 11 iš 44 MSI (25 proc.) nurodė, kad buvo sudariusios Komitetus, o 12 MSI (27 proc.) planavo tai padaryti 2022 metais (Umbrasaitė, 2022). 2022 m. Komitetus buvo sudariusios jau 21 MSI (42 proc.), o 9 MSI (18 proc.) planavo juos sudaryti 2023 m. (Liekė, 2023). 2023 m. metais Komitetus sudariusių MSI skaičius išaugo iki 22, o dar 6 MSI planuoja juos sudaryti 2024 m. (3 lentelė). Be to, kelios MSI nurodė „kita“, pvz., kad Komitetai veikia padaliniuose arba atskirose mokslo kryptyse, arba jų funkcijas atlieka kiti dariniai. Tad 5 MSI yra priskirtinos prie Komitetus turinčių MSI.

3 lentelė. MSI, 2023 m. sudariusių ir 2024 m. planuojančių sudaryti Komitetus, skaičius ir dalis (proc.).

	MSI skaičius	MSI dalis, proc.
Taip	22	50
Ne	13	29
Bus sudarytas 2024 metais	6	14
Kita	3	7

AKADEMINĖS ETIKOS PAŽEIDIMAI MOKSLO IR STUDIJŲ INSTITUCIJOSE

2023 m. MSI etikos komitetai gavo iš viso 174 skundus (įskaitant prašymus, pranešimus ir kreipimusis; 4 lentelė). 2017–2023 m. skundų skaičius nuosekliai didėjo – išaugo dvigubai nuo 144 skundų 2017 m. iki 307 skundų 2021 metais, tačiau 2022 m. ir 2023 m. stebimas skundų skaičiaus mažėjimas.

4 lentelė. Skundų skaičius 2017–2023 m.

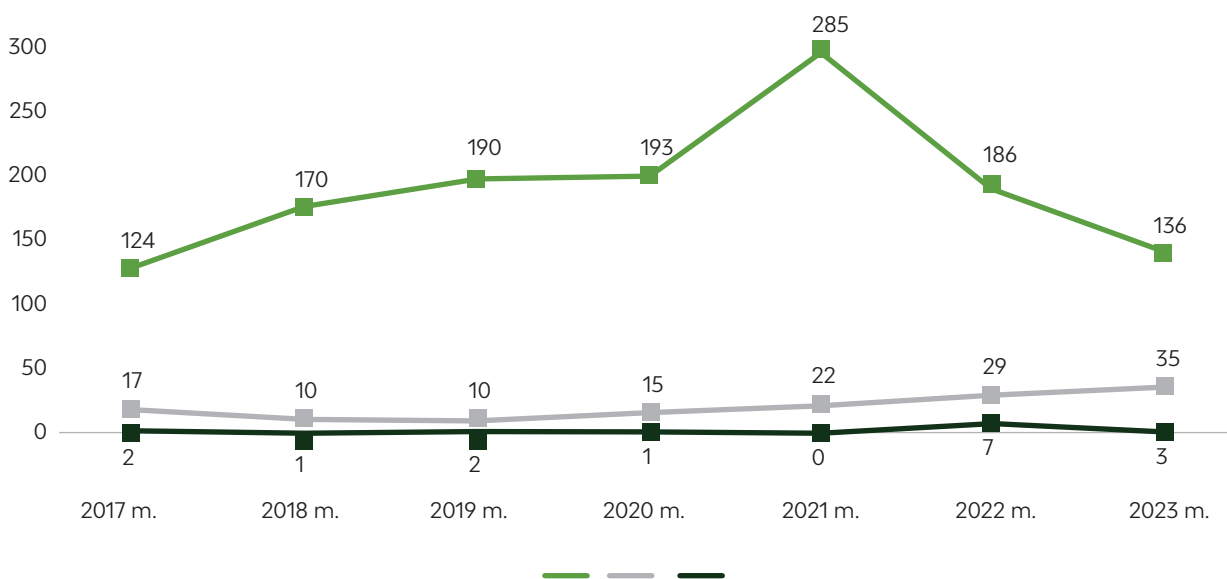
2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.
144	181	202	209	307	222	174

Duomenų šaltiniai: Židonė (2020); Umbrasaitė (2022); Liekė (2023).

Didžiąją skundų dalį sudarė **universitetų** etikos komitetams pateikti skundai (4 pav.). 2023 m. apklausoje dalyvavę universitetai nurodė, kad gavo 136 skundus (78 proc.), **kolegijos** – 35 skundus (20 proc.), **mokslinių tyrimų institutai** – 3 skundus (2 proc.). Universitetuose etikos komitetams pateiktų skundų dalis nuo bendro skundų skaičiaus per paskutinius 7 metus svyravo. Didžiausias universitetuose gautų skundų skaičius užfiksuotas 2021 m. – 285. Nuo minėtų metų skundų skaičius pradėjo mažėti ir 2023 m. beveik susilygino su 2017 m. skaičiumi: skirtumas – 12 skundų, t. y. 8 proc. Skundų skaičiaus mažėjimas gali rodyti tendenciją, kad universitetuose akademinė bendruomenė aiškiau suvokia akademinės etikos laikymosi svarbą. Kolegijose skundų skaičius nuo 2020 m. iki 2023 m. iš esmės nuosekliai didėjo. Mažiausias skundų skaičius išlieka mokslinių tyrimų institutuose.

2021 m. daugiau nei du trečdalius (70 proc.) visų gautų skundų sudarė vienos aukštosios mokyklos etikos komitetui pateikti skundai. 2022 m. skundų gausa išsiskyrė dvi aukštosios mokyklos. 2023 m. tai buvo būdinga vienai aukštajai mokyklai, kurios skundų skaičius sudarė beveik trečdalį (30 proc.) visų MSI gautų skundų.

4 pav. Skundų skaičius 2017–2023 m. pagal MSI tipą.

Duomenų šaltiniai: Židonė (2020); Umbrasaitė (2022); Liekė (2023).

Kaip ir ankstesniais metais, 2023 m. didžiausią skundų dalį sudarė **skundai dėl studentų veiksmų**, šiek tiek daugiau negu penktadalį – **skundai dėl akademinio personalo veiksmų**, mažiausią dalį – **skundai dėl administracinio personalo veiksmų** (5 lentelė). Skundų dėl administracinio personalo veiksmų nuo 2017 m. iki 2022 m. sumažėjo 40 proc. Skundų dėl akademinio personalo veiksmų nuo 2017 m. iki 2023 m. padaugėjo 50 proc.

5 lentelė. Skundų skaičius 2017–2023 m. pagal subjektą.

Metai	Dėl studento veiksmų		Dėl akademinio personalo veiksmų		Dėl administracinio personalo veiksmų		Iš viso	
2017 m.	113	78 %	16	11 %	15	10 %	144	100 %
2018 m.	141	78 %	27	15 %	13	7 %	181	100 %
2019 m.	158	78 %	29	14 %	15	7 %	202	100 %
2020 m.	167	80 %	35	17 %	7	3 %	209	100 %
2021 m.	266	87 %	34	11 %	7	2 %	307	100 %
2022 m.	184	83 %	33	15 %	5	2 %	222	100 %
2023 m.	127	73 %	38	22 %	9	5 %	174	100 %

Duomenų šaltiniai: Židonė (2020); Umbrasaitė (2022); Liekė (2023).

2023 m. MSI etikos komitetai konstatavo 109 akademinės etikos pažeidimus (6 lentelė). Dažniausia buvo konstatuotas **plagiatas** (53 proc. visų MSI konstatuotų pažeidimų). Ketvirtadalį (25 proc.) akademinės etikos pažeidimų sudarė **nusirašinėjimas**. Ši tendencija išlieka panaši kaip ir 2022 m., kai plagiatas sudarė 61 proc. visų MSI konstatuotų pažeidimų, o nusirašinėjimas – 22 proc. (Liekė, 2023). MSI nurodė kitus konstatuotų akademinės etikos pažeidimų atvejus, pvz., „anonimiškumo pažeidimas“, „neetiškas vertinimas“, „kito asmens (vietoje studento) dalyvavimas atsiskaityme ir jo atlikimas“, „neetiškas elgesys su kurso draugais“, „baigiamąjo darbo gynimo procedūros nesilaikymas“.

6 lentelė. Konstatuotų pažeidimų skaičius ir dalis (proc.) 2023 m.

	Skundų skaičius	Dalis, proc.
Diskriminacija	4	4 %
Fabrikavimas	1	1 %
Falsifikavimas	3	3 %
Korupcija	0	0 %
Neetiška autorystė	4	4 %
Nesavarankiškai parengto rašto darbo pateikimas	4	4 %
Nusirašinėjimas	27	25 %
Plagiatas	58	53 %
Kita	8	7 %
Iš viso	109	100 %

Per pastaruosius 7 metus vidutiniškai 17 proc. skundų buvo **pripažinti nepagrįstais**. 2023 m. nepagrįstų skundų skaičius, lyginant su 2022 m., sumažėjo 49 proc. (2022 m. – 31 proc., 2023 m. – 20 proc.; 7 lentelė).

7 lentelė. Skundų nagrinėjimas 2017–2023 m.

Metai	Nepagrįstais pripažintų skundų skaičius		Vėlesniais metais nagrinėjamų skundų skaičius		Bendras skundų skaičius
2017 m.	20	14 %	0	0 %	144
2018 m.	28	15 %	0	0 %	181
2019 m.	24	12 %	21	10 %	202
2020 m.	30	14 %	14	7 %	209
2021 m.	50	16 %	5	2 %	307
2022 m.	68	31 %	21	9,5 %	222
2023 m.	35	20 %	6	3 %	174

Duomenų šaltiniai: Židonė (2020); Umbrasaitė (2022); Liekė (2023).

VIETOJ IŠVADŲ

MSI apklausos rezultatai rodo, kad palyginti su ankstesniais metais, 2023 m. žymiai padaugėjo MSI, perkėlusių ar supažindinusių akademines bendruomenes su gairėmis. Kita vertus, mažėja MSI, planuojančių perkelti gaires ar su jomis supažindinti. Tai išties ryškus skirtumas, palyginus su ankstesniais metais.

2023 m. pusė apklausoje dalyvavusių MSI buvo sudariusios Komitetus. Atitikties mokslinių tyrimų etiškai vertinimų gairių įgyvendinimas numatomas ir 2024 metais, t. y. Komitetus planuoja sudaryti 6 MSI.

Daugiausia akademinės etikos pažeidimų konstatuota dėl plagiatų (53 proc.) bei nusirašinėjimo (25 proc.). 2023 m., lyginant su 2022 m., beveik dvigubai sumažėjo nepagrįstais pripažintų skundų skaičius. Bendras MSI skundų skaičius nuo 2021 m. kasmet mažėja: nuo 2021 m. iki 2022 m. jis sumažėjo 27 proc., o nuo 2022 m. iki 2023 m. – 22 proc. Tendencijos, susijusios su skundžiamų asmenų veiksmis, išlieka tokios pačios: didžiausią dalį sudaro skundai dėl studentų veiksmų, mažesnę – dėl akademinio personalo veiksmų, o mažiausią – dėl administracinio personalo veiksmų.

ŠALTINIAI

1. Liekė, B (2023), 'Akademinės etikos priemonių įgyvendinimo stebėseną mokslo ir studijų institucijose', Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, Vilnius.
2. Umbrasaitė, J (2022), 'Akademinės etikos priemonių įgyvendinimo stebėseną mokslo ir studijų institucijose', Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, Vilnius.
3. Židonė, G (2020), 'Akademinės etikos priemonių įgyvendinimo stebėseną mokslo ir studijų institucijose', Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, Vilnius.

Apklausos apžvalga yra laisvai prieinama
Tarnybos interneto svetainėje
<https://etikostarnyba.lt> (žr. Analitinės apžvalgos).

Citavimas: Harvardo stilius

Liekė, B (2024), *'Akademinės etikos priemonių įgyvendinimo
stebėseną mokslo ir studijų institucijose'*,
Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba, Vilnius.

Turint klausimų dėl apklausos apžvalgos ir (ar) jos naudojimo,
kreipkitės el. paštu info@etikostarnyba.lt arba telefonu +370 694 43992